

AFRIKA ERDŐGAZDASÁGÁRÓL

SZODFRIDT ISTVÁN

Afrika ugyan távol esik hazánktól, azonban felgyorsult világunkban nem egészen valószínűtlen annak a feltételezése, hogy az afrikai erdőgazdálkodás lehetőségei befolyásolhatják a magyar erdőgazdálkodást, de legalább az erdészeti oktatást, hiszen évente több afrikai diák szerez diplomát egyetemünkön. Ezekre hivatkozással tartom szükségesnek, hogy az afrikai erdőgazdálkodásról rövid helyzetképet vázoljak fel és ebből adódóan a hazai, afrikaiakat érintő szakoktatásra vonatkozóan javaslatokat tegyek.

Az afrikai erdőgazdálkodás helyzetéről jó képet formálhatunk az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetségének, a IUFRO-nak, a IUFRO News (IUFRO Híradó) című kiadványának 1987. évi 57. számában közöltekéből. Ezt felhasználva és támaszkodva egyéb szakirodalmi ismereteimre, szeretném az áttekintést megadni.

Az afrikai erdőgazdálkodás problémáit aligha érthetjük meg, ha előzetesen nem ismerkedünk meg azokkal a gazdasági, társadalmi körülményekkel, amelyek a gazdálkodást alapjaiban befolyásolják és amelyek nélkül nem tehetünk semmi érdemleges előrelépést az ügyben. A hivatkozott írás az effajta gondokat címszavakban leírtan a következőkben foglalja össze:

- alapvető gazdasági fejlesztés lehetőségei pénzhány, szakemberhiány és egyéb okok miatt nagyon korlátozottak,
- az egészségügyi ellátottság rendkívüli mértékben elmaradott,
- hiányoznak a megfelelő szakoktatás feltételei mind felszerelésben, mind személyi vonatkozásokban, ezek miatt kevés a középfokú képzettségű, tehát a kivitelezésben nélkülözhetetlen, irányítókésztségű szakember, kevés a szakmunkások száma is,
- az élelmiszer-termelés a szakterületen földhasználat és elmaradott módszerek miatt kis hatékonyságú,
- a klimatikus adottságok kedvezőtlenek, vagy túl sok a csapadék vagy túl kevés, ezzel összefüggésben gyengék a rendelkezésre álló területek talajadottságai, igen gyakran az erózió és defláció okozta talajpusztulás állja útját a fejlesztésnek,

- előrehaladott a sivatagosodás folyamata,
- az elmaradott körülmények között élő lakosságnak nincs a főzéshez szükséges tüzelője, e miatt a meglévő bokrokat is kivágják, ezzel fokozzák a talajpusztulás veszélyét,
- a legeltetést igen gyakran csak a gyenge fejlettségű erdők lombjának lerágásával tudják megvalósítani, ez újabb talajpusztulást idézhet elő.

Ezek után tekintsük át az erdőgazdálkodás lehetőségeit. Két nagyobb csoportot kell e vonatkozásban elkülönítenünk, nevezetesen a humid esőerdők övezete és a száraz, igen gyakran zárt erdőkkel sem borított szavannás területek erdőgazdálkodási gondjai között kell különbséget tennünk. A kétféle adottság erdőgazdaság-fejlesztési lehetőségei gyökeresen eltérnek egymástól. Célszerű hát, ha ezek szerint szólunk róluk.

A *tropusi erdők*et a fajgazdagság jellemzi, ám ezek közül ki kell még választani azokat a fafajokat, amelyek módszeres gazdálkodásra lehetőséget nyújtanak és fájuk is hasznos árucikké válhat a kitermelés után. Hiányoznak az alapvető biológiai és erdőművelési ismeretek ezen fafajok szakszerű és hatékony kezelésére. Főként a felújítások módszere kíván alapos kísérletező munkát. Fontos feladat a biotopok, valamint az erdőben felhalmozódott génkészletek tervszerű és módszeres megőrzése, megtartása, a generáció megfigyelése. Ebben a térségben tehát jelentős szerepet kaphat a dendrológia, a talaj és a klíma elmélyült ismerete, az ebből fakadó termőhelyismeretek szélesítése, továbbá a nemesítés, genetika és erdőművelés alapvető vívmányainak kísérleti bevezetése, kipróbálása.

A *száraz területeken* az előbbivel ellentétben, nem a fatermesztés az erdőgazdálkodás fő célja, hanem a különféle védelem megvalósítása, elsősorban a talajvédelem, a defláció elleni védelem és ezzel a sivatagosodás megállítás, visszaszorítása. Itt az előzőhöz képest nem a természetes erdők természetszerű kezelésének kialakítása, hanem az ültetvényes gazdálkodás eljárásai kaphatnak szerepet. E vonatkozásban elsősorban meg kell keresni a szóbajöhető

gyors növekedésű fafajokat, ezek termesztéstechnikai vonatkozásait ki kell dolgozni, valamint foglalkozni kell a megtermelt fa primér faválasztékká, másodlagos feldolgozott terméké alakításának feltételeivel is.

Mindkét térség számára fontos a szükséges erdészeti szaporító és ültetési anyag előállítás. Ezért a génmegőrzés keretében gondoskodni kell a kiválasztott és a termesztés tárgyául szolgáló fajok mag- és dugványanyagának megtermeléséről, a csemetekerti technológiák elsajátításáról. Meg kell ismerni továbbá a kiválasztott fajok alapvető biológiai és növekedési sajátosságait is. El nem hanyagolható kérdés a talajok termőképességének megőrzése.

A felsoroltakon kívül gondolni kell az erdők mellékhaszonvételeinek megfelelő alakítására is. Vagyis a különböző ehető termékek, gyümölcsök, gumi, olaj stb. termelésére is. Sajátos afrikai, bár más, kontinensünkön kívüli térségekben is jelentkező probléma, a mezőgazdálkodás és a legeltetés, valamint az erdőgazdálkodás „békés együttélésének” megteremtése, technikai megoldásának helyes megválasztása, vagyis az agro-erdőgazdálkodás és silvo-pasztorális gazdálkodás feltételeinek, alapvető gazdálkodási elveinek kidolgozása.

A megtermelt fa jelentős részét a helyi szükségletek kielégítésére kell felhasználni, ezért elsősorban a nagymérvű erdőirtások megfékezését a tüzelőellátottság megteremtésével lehet megoldani. Erre a célra a faszéntermelést tartják jó eszköznek, a faszénítés ipari üzemi vagy hagyományos módszerű megoldása szintén még elterjesztésre váró feladat.

Fentiekben rövid áttekintést készítettem az afrikai erdőgazdálkodás sajátosságairól. Hadd tegyek hozzá néhány megjegyzést a hazánkban folyó, trópusi területek részére végzett szakemberképzés igényeivel kapcsolatosan. A közép-európai erdőgazdálkodás módszereivel Afrikában nem sok sikert lehet

elérni, ezért törekedni kell az ilyen továbbképzésre hozzánk érkező diákok részére olyan alapvető ismeretek megtanítására, amelyek birtokában saját, otthoni problémáik megoldásához hozzá tudnak fogni, vagy legalább meggyőzhetik otthoni vezetőiket ezek szükségességéről és hatékony intézkedéseket kérhetnek a korszerűsítés érdekében.

Az jár el jól, aki nem segélyszállítványokkal kívánja az elmaradottságot leküzdeni, hanem az ottani emberek kiképzésével, szakismeretek megtanításával szolgálja a fellendülés lehetőségeit. Ezért az alább felsorolt tárgyak alapismereteit kellene elsősorban megtanítanunk az afrikai és egyéb fejlődő országokból hozzánk érkező diákok számára: dendrológia, nemesítés, genetika, szaporítóanyag-termesztés, termőhelyismeret, ökológia, erdőművelési alapismeretek, fafeldolgozás alapjai, faismeret. Ha megfelelő vizsgálati eljárások ismeretére kiképezzük ezen hallgatóinkat, akkor sokat tettünk értük, náluk tehát a hangsúly eltolódik a tudományterületek alapjai felé és kisebb fontosságot kell adnunk az ezekre épülő közép-európai térségek gazdálkodásában közvetlenül gyakorolható eljárásoknak. A feladat nem éppen könnyű, hiszen alapos szelektálásra van szükség az ismeretek körében, de enélkül — úgy vélem — csak a feladatok listáján pipálhatunk ki egy-egy tételt, ám érdemben kevesebbet adtunk.

Összefoglalva tehát: az afrikai térség problémáit trópusi esőerdők és száraz területek térségeire bontottan kell meghatározni, ennek kell alárendelni a nálunk tanuló diákok tanügyi követelményeit és e vonatkozásban inkább alapvető eljárás-technikai ismereteket kell nekik oktatnunk, semmint ezekre épülő gyakorlati megoldásokat, amelyeket hazájukba visszatérve alig tudnak majd hasznosítani az eltérő fajok, eltérő termőhelyi adottságok, eltérő műszaki színvonal, gyengébb szakember-ellátottság és egyéb feltételek híján.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: dr. Lükő István egyetemi adjunktus, EFE, Sopron; dr. Somkúti Elemér tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; dr. Szodridt István tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; a kivonatokban ismertetett előadásokról részletesen az Erdészeti Tudományos Intézet, Budapestten tájékoztathat.